

Svensk predikan

Varje söndag hålles i vårt land omkring 2.500 predikningar inför en publik som kan beräknas omfatta 100.000—150.000 personer. Blott ett fåtal predikningar — några tiotal varje år — blir genom utgivning av trycket tillgängliga för en större allmänhet och i någon mån föremål för offentlig granskning och diskussion. Som källmaterial för bedömande av kyrkans förkunnelse har dessa publicerade predikningar stort värde, och de har också utnyttjats både av den kyrkohistoriska och den socialhistoriska forskningen. Att de inte i allo kan betraktas som typiska för predikoverksamheten är emellertid utan vidare klart. I regel utges predikningar blott av mera framstående prästmän, och de måste antas valda bland dessa prästers bättre prestationer. Bättre med hänsyn till formen likaväl som till innehållet — de formellt svaga och sakligt innehållslösa predikningarna blir inte presenterade på detta sätt; här till kommer att prästerna, liksom de vetenskapliga föreläsarna, i allmänhet torde överarbeta sina muntliga föredrag innan de befordras till tryckning.

För att få en uppfattning om det svenska prästerskapets mera vardagliga förkunnelse har Dagens Nyheter låtit stenografiskt uppteckna ett tjugotal predikningar i olika delar av landet under maj och juni i år. Urvalet har gjorts endast med hänsyn till önskan att få skilda områden och riktningar företrädda. I stort sett företer predikningarna emellertid samma bild; dogmatiska differenser av betydelse mellan exempelvis schartauansk och östsvensk förkunnelse har ej kunnat observeras. En generell om också med nödvändighet något allmänt hållen karaktäristik är därför möjlig. De särskilda prästmännen skall inte beröras i denna karaktäristik, inte heller enskilda illa formulera-

de eller sakligt underliga uttalanden; meningen är ej att kritisera bestämda personer eller att söka sak i speciella punkter. Ett försök skall göras att känneteckna predikningarna utan hänsyn till religiösa eller irreligiösa föreställningar — utifrån synpunkter som nästan alla kan godta. Stycken ur vissa predikningar — valda ur representativ synpunkt — återges här bredvid.

Vissa betydande förtjänster är uppenbara. En anda av tolerans och förståelse dominerar. I ingen enda predikan finns ett hästkt utfall mot oliktankande eller tendenser till politisk propaganda. Själva tonen är genomgående måttfull, förmanande och varnande utan fördömanden och hotelser. Svavelpredikningar tycks av detta urval att döma helt ha kommit ur modet. Orden djävul och helvete förekommer inte. Denna kyrkliga förkunnelse är inte ägnad att skapa känslor av ångest och skräck. Det kan emellertid inte heller påstås att det alltför muntra, gemytliga och hurtiga draget spelar någon större roll. De båda ytterligheterna av förkrosselse och glad hejighet lyser med sin frånvaro.

Dessa egenskaper ingår emellertid i en helhetsbild som är mindre tilltalande. De ord som inställer sig vid åhörandet eller läsningen av dessa predikningar är fadd, oklar, tom, innehållslös, likgiltig, ointressant. Man säger knappast något anstötligt, men man säger över huvud så litet. De kristna dogmerna saknas likaväl som andan av passion och väckelse. En allmän moralism, en lika allmänt uttryckt gudstro är förhärskande; den speciellt kristna åskådningen kommer fram främst i hänvisningar till försöningsläran, men kan inte sägas uppbära förkunnelsen. Hela det system av bestämda tros-satser som den svenska kyrkan officiellt bygger på nära nog försvinner i detta töcken av ärbare men torftiga reflexioner. Att djävulen och helvetet inte nämns är blott en sida av det förhållandet att konkretion och fasthet alltigenom saknas.

För att belysa det sagda skall ett par exempel på uppbyggnaden av predikningar nämnas. Predikotexten den 26 juni var Lukas evangelium 14: 16—24, dvs. liknelsen om gästabudet. Denna text blev utgångspunkten för triviala utläggningar om det himmelska samlivet som ett jordiskt gästabud av högre

klass och större format. I himmelen fick man inte mat och dryck, men en vida mer vederkvickande andlig näring, där rådde allmän förbrödring, där fick alla sitta närmast värden osv. osv. En av predikningarna denna dag bestod uteslutande i dylika oförargliga, men från varje sakligt innehåll fria försök att bygga vidare på den knappa och i sin knapphet fängslande framställningen i Lukasevangeliet. På bönsöndagen den 22 maj gick predikningarna in på bönsens betydelse. Det skulle föra för långt — och måhända ge ett icke rättvist intryck — att närmare ingå på den ytterligare oklarhet som här kom fram. A ena sidan tal om att påtaglig bönhörelse ofta förekom, å andra sidan betonande av att Gud handlade till människornas bästa och därför inte beviljade obefogade böner samt att bönen skänkte kraft och glädje åt den bedjande alldeles oberoende av om den ledde till resultat. Prestationerna tycks stundom visa övertygelse om åhörarnas totala saknad av kritisk förmåga, men kan säkerligen vara uttryck för omedveten och ärlig tankeförvirring.

I stort sett är det en förtunnad och banaliserad bergspredikan, inte en lärobyggnad, som framförs i denna förkunnelse. Bland de dogmatiska föreställningar som skymtar intar försöningsläran givetvis en särställning. Människornas moraliska elände framhävs, deras möjlighet till frälsning är given genom Jesu död på korset. Det förtjänar anmärkas att då biskop Aulén i denna tidning förklarat att den svenska kyrkan inte godtar tanken om Guds allmakt synes han inte vara representativ. Att Gud är på en gång allgod och allsmäktig hör till de få bestämda saker som framgår av predikningarna. Prästerskapet tycks här kunna åberopa sig på första trosartikeln: "Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare" liksom på den förklaring som i katekesen följer artikeln.

I en tredje och sista artikel i denna serie skall ett försök göras att belysa och förklara de förhållanden i fråga om kyrksamhet och prästerlig förkunnelse som här relaterats.